

Řešení příkladů z praktických cvičení předmětu Stavební látky

Poznámka: Všechny příklady jsou řešeny pro parametr $n = 4$. Přepočítání pro jinou hodnotu parametru je ovšem snadné.

Příklady – CIHLY

Příklad 1: Jakou nejmenší sílu musí vyvinout zkušební stroj, aby přelomil na dvě části cihlu, jejíž pevnost v tahu ohybem je $1,4 + 0,1n$ MPa, rozměry přesně odpovídají jmenovitým a osová vzdálenost podpor je 240 mm?

Řešení: Pro $n = 4$ je pevnost v tahu ohybem cihly rovna $\sigma_{po} = 1,8$ Mpa. Síla potřebná k přelomení cihly při zadané pevnosti v tahu je rovna:

$$F = \frac{2 \sigma_{po} b h^2}{3 l},$$

pro $b = 140$ mm, $h = 65$ mm a $l = 240$ mm je síla $F = \underline{2,96}$ kN.

Příklad 2: Vypočtete objemovou hmotnost a nasákavost cihelného střepu, jestliže jeho hmotnost v nasyceném stavu na vzduchu byla $m_1 = 60,0 + n$ g, pod vodou $m_2 = 28,0 + n$ g a po vysušení $m_s = 48,0 + n$ g.

Řešení: Pro $n = 4$ je hmotnost $m_1 = 64,0$ g, $m_2 = 32,0$ g a $m_s = 52,0$ g. Objemová hmotnost střepu je rovna:

$$\rho_{vs} = 1000 \frac{m_s}{m_1 - m_2} = \underline{1\,630 \text{ kg.m}^{-3}}.$$

Nasákavost střepu je rovna:

$$NV = 100 \frac{m_1 - m_s}{m_s} = \underline{23 \%}.$$

Příklad 3: Vypočtete nasákavost, jestliže nasycená cihla vážila $5812 + n$ g a obsahovala přesně 1 litr vody.

Řešení: Pro $n = 4$ je hmotnost nasycené cihly rovna $m_n = 5816$ g. Hmotnost vysušené cihly (bez 1 kg vody) je pak $m_s = 4816$ g a nasákavost je pak:

$$NV = 100 \frac{m_n - m_s}{m_s} = \underline{17 \%}.$$

Příklad 4: Plná pálená cihla o rozměrech $290 \times 140 \times 65$ mm byla při zkoušce pevnosti v tlaku rozdrčena silami $310 + n$ a $290 + n$ kN. Vypočtete pevnost v tlaku.

Řešení: Pro $n = 4$ jsou síly potřebné pro rozdrčení cihly 314 kN a 294 kN. Tlačná plocha je rovna $A = 140 \times 65 \text{ mm}^2 = 9\,100 \text{ mm}^2$. Pevnost v tlaku σ_{pd} se vypočítá jako:

$$\sigma_{pd} = \frac{F}{A}.$$

Síla F je průměrem zadaných sil, tedy $F = 304$ kN. Pevnost v tlaku je rovna $\sigma_{pd} = 33,4$ MPa.

Příklady – DŘEVO

Příklad 1: Lineární bobtnání dřeva je ve směru vláken $a_{a \max} = 0,1 \%$, v tangenciálním směru $a_{t \max} = 12 \%$. Z vysušeného dřeva byla vyskládána plocha $A = 3 \times 3 + n \text{ m}^2$. Vypočtete o kolik m^2 se plocha A zvětší nasycením dřeva vodou.

Řešení: Pro $n = 4$ je plocha A čtverce rovna 13 m^2 , strana čtverce je pak $x = \sqrt{A} = 3,6 \text{ m}$. Pro vlhkost dřeva větší než je mez hygroskopicity buněčných stěn se jednotlivé rozměry plochy A změní na: $x_1 = 1,001x$ a $x_2 = 1,12x$. Rozdíl povrchu ploch je pak roven:

$$\Delta A = x_1 x_2 - A = 1,12112x^2 - A = A(1,12112 - 1) = \underline{1,6 \text{ m}^2}.$$

Příklad 2: Určete sílu $F_{\max}$ potřebnou k porušení vzorku dřeva ve směru vláken, jestliže má pevnost ve směru vláken $\sigma_W = 48 + 0,1 \times n \text{ MPa}$ a rozměry 20 mm ve směru radiálním, 21 mm ve směru tangenciálním a 31 mm ve směru vláken.

Řešení: Pro $n = 4$ je pevnost ve směru vláken $\sigma_W = 48,4 \text{ Mpa}$. Maximální zatížení vypočteme ze vztahu:

$$F_{\max} = a b \sigma_W,$$

kde a, b značí rozměry průřezu a σ_W pevnost dřeva ve směru vláken. Pro zadané hodnoty $a = 20 \text{ mm}$, $b = 21 \text{ mm}$ a $\sigma_W = 48,4 \text{ Mpa}$ je síla potřebná k porušení dřeva rovna $F_{\max} = \underline{20,33 \text{ kN}}$.

Příklad 3: Kolik m^3 dřeva při vlhkosti $W=28 \%$ můžeme naložit na automobilový přívěs nosnosti $P = 8 + n \text{ tun}$, když objemová hmotnost suchého dřeva $\rho_{W=0} = 500 \text{ kg/m}^3$.

Řešení: Pro $n = 4$ je nosnost $P=12 \text{ tun}$. Objemová hmotnost vlhkého dřeva při vlhkosti W je rovna:

$$\rho_W = \rho_{W=0}(W + 1),$$

pro $W = 0,28$ je pak objemová hmotnost rovna $\rho_{W=28\%} = 640 \text{ kg.m}^{-3}$. Celkový objem dřeva při dané objemové hmotnosti a hmotnosti P je roven:

$$V = \frac{P}{\rho_{W=28\%}} = \underline{18,8 \text{ m}^3}.$$

Příklad 4: Určete objemovou vlhkost dřeva při vlhkosti 28 % $\rho_{W=28\%}$, je-li objemová hmotnost v suchém stavu $\rho_{W=0} = 450 + n \text{ kg/m}^3$.

Řešení: Pro $n = 4$ je objemová hmotnost rovna $\rho_{W=0} = 454 \text{ kg.m}^{-3}$. Objemová hmotnost dřeva při vlhkosti $W = 0,28$ je rovna:

$$\rho_{W=28\%} = \rho_{W=0}(W + 1) = \underline{581,1 \text{ kg.m}^{-3}}.$$

Příklad 5: Jaký minimální průřez $a_{\min}$ musí mít 2 dřevěné podpěry čtvercového průřezu pod bedněním, kterým je přenášeno zatížení $60 + n \text{ tun}$. Předpokládejte, že podpěry jsou umístěny v podélné ose symetricky (hodnoty reakcí jsou stejné), zatíženy rovnoměrně dostředně a jejich únosnost není ovlivněna vzpěrem. Výpočtová pevnost dřeva v tlaku ve směru vláken je $R_d=12 \text{ MPa}$.

Řešení: Pro $n = 4$ je zatížení rovno 64 tun, respektive 640 kN. Pro součet ploch průřezů dvou dřevěných podpěr musí platit:

$$2a_{\min}^2 = \frac{F_{\max}}{R_d},$$

pro zadané hodnoty $F_{\max} = 640 \text{ kN}$ a $R_d = 12 \text{ Mpa}$ je pak minimální průřez $a_{\min}$ roven:

$$a_{\min} = \sqrt{\frac{F_{\max}}{2R_d}} = \underline{163,3 \text{ mm}}.$$

Příklady – KAMENIVO 1

Příklad 1: Při stanovení objemové hmotnosti kameniva v odměrném válci činil objem kameniva a vody celkem $V = 0,552$ l, přičemž bylo nasypáno $385 + n$ g vysušeného kameniva do objemu $V_w = 0,398$ l vody. Kolik m^3 tohoto kameniva uveze nákladní auto o nosnosti $P = 10$ tun, jestliže byla zjištěna mezerovitost kameniva 16 %?

Řešení: Pro $n = 4$ je hmotnost vysušeného kameniva $m_s = 389$ g. Objemová hmotnost kameniva je:

$$\rho_v = \frac{m_s}{V - V_w} = 2\,526 \text{ kg.m}^{-3}.$$

Poměr objemu kameniva k celkovému objemu je 84 %. Pro zadanou nosnost P je tedy hledaný objem směsi:

$$V = \frac{100}{84} \frac{P}{\rho_v} = \underline{4,7 \text{ m}^3}.$$

Příklad 2: Hmotnost suchého vzorku keramzitu byla $395,25 + n$ g. Jaká je objemová hmotnost, vypočtená pomocí hydrostatického vážení, pokud víme, že nasákavost keramzitu je $\alpha = 28,6$ % a hmotnost nasáklého kameniva při ponoření do vody $m_2 = 113,05$ g ?

Řešení: Pro $n = 4$ je hmotnost suchého vzorku $m_3 = 399,25$ g. Objemovou hmotnost vysušeného kameniva určíme ze vztahu:

$$\rho_{po} = \rho_w \frac{m_3}{m_3 \left(\frac{\alpha}{100} + 1 \right) - m_2},$$

kde $\rho_w = 1000 \text{ kg.m}^{-3}$ je hustota vody. Výsledná objemová hmotnost je rovna $\rho_{po} = \underline{997 \text{ kg.m}^{-3}}$.

Příklad 3: Hmotnost válcové plechové nádoby je $m_1 = 2,80$ kg, průměr je 200 mm a výška válce 300 mm. Nádoba naplněná volně sypaným agloporitom o objemové hmotnosti $\rho_k = 1200 \text{ kg.m}^{-3}$ váží $10,34 + 0,01n$ kg. Po zhutnění obsahu nádoby vibrací se sníží výška kameniva o 50 mm. Vypočítejte sypanou hmotnost volně sypaného kameniva a jeho mezerovitost a dále sypanou hmotnost zhutnělého kameniva a jeho mezerovitost.

Řešení: Pro $n = 4$ je hmotnost plné nádoby $m_2 = 10,38$ kg. Objem nádoby je $V = 9,42$ l. Sypaná hmotnost volně sypaného kameniva je rovna:

$$\rho_{b1} = \frac{m_2 - m_1}{V_1},$$

kde pro $V_1 = 9,42$ l (objem volně sypaného kameniva) je $\rho_{b1} = \underline{805 \text{ kg.m}^{-3}}$.
Obdobně pro $V_2 = 7,85$ l (objem zhutnělého kameniva) je $\rho_{b2} = \underline{966 \text{ kg.m}^{-3}}$.

Mezerovitost volně sypaného kameniva je rovna $M_s = 100 \left(1 - \frac{\rho_{b1}}{\rho_k} \right) = \underline{33 \%}$.

Mezerovitost zhutnělého kameniva je rovna $M_t = 100 \left(1 - \frac{\rho_{b2}}{\rho_k} \right) = \underline{20 \%}$.

Příklady – BETON ČERSTVÝ

Příklad 1: Složení betonové směsi na 1 m^3 je $1100 + n \text{ kg}$ hrubého kameniva (drť 8/16 mm), $950 + n \text{ kg}$ drobného kameniva (písek 0/4 mm), vodní součinitel $w = 0,65$ a objemová hmotnost čerstvého betonu je $2545 + n \text{ kg/m}^3$. Vypočítejte navážku cementu, kameniv a vody pro výrobu 20 litrů čerstvého betonu.

Řešení: Pro $n = 4$ je hmotnost hrubého kameniva 1104 kg , hmotnost drobného kameniva 954 kg a objemová hmotnost čerstvého betonu 2549 kg/m^3 .

Pro 20 litrů čerstvého betonu je třeba $22,1 \text{ kg}$ hrubého kameniva a $19,1 \text{ kg}$ drobného kameniva. Hmotnost 20 litrů betonu je rovna $m = \rho \cdot V = 51 \text{ kg}$ celkem. Voda a cement tedy dohromady váží $51 - 41,2 \text{ kg} = 9,8 \text{ kg}$. Zároveň platí, že poměr hmotnosti vody a cementu je roven $w = 0,65$. Po snadném výpočtu je hmotnost navážky rovna $5,9 \text{ kg}$ a objem vody $3,9 \text{ litrů}$.

Příklad 2: Složení betonové směsi na 1 m^3 je 900 kg hrubého kameniva (4/16 mm), 885 kg drobného kameniva (0/4 mm) a 310 kg cementu. Vodní součinitel $w = 0,40 + 0,0n$, objemová hmotnost hrubého i drobného kameniva je 2500 kg/m^3 . Vypočítejte množství vody na 1 m^3 , objemovou hmotnost čerstvého betonu, objem cementu v čerstvém betonu a jeho měrnou hmotnost a objemovou hmotnost č. betonu, ve kterém nahradíme celé množství hrubého kameniva frakce 4-16 mm stejným objemem aglorpitu, jehož objemová hmotnost je 1250 kg/m^3 .

Řešení: Pro $n = 4$ je vodní součinitel roven $w = 0,44$. Množství vody na 1 m^3 je součin hmotnosti cementu a vodního součinitele, tedy $136 \text{ kg} \sim 136 \text{ litrů}$. Objemová hmotnost čerstvého betonu je v podstatě rovna sumě hmotností jednotlivých komponent potřebných na 1 m^3 , tedy $2\,230 \text{ kg} \cdot \text{m}^{-3}$ (po zaokrouhlení). Objem cementu je 154 litrů a jeho objemová hmotnost pak $2\,010 \text{ kg} \cdot \text{m}^{-3}$. Hmotnost aglorpitu, o stejném objemu jako má hrubé kamenivo, je 450 kg a objemová hmotnost betonu je tedy $1\,780 \text{ kg} \cdot \text{m}^{-3}$.

Příklad 3: Dávka cementu je $420 + n \text{ kg}$ na 1 m^3 betonu. Optimální hmotnostní dávka plastifikátoru je $1,1$ až $1,6 \text{ kg}$ na 100 kg cementu. Kolika litrům tekutého plastifikátoru na 1 m^3 čerstvého betonu to odpovídá? (objemová hmotnost plastifikátoru je 1200 kg/m^3).

Řešení: Pro $n = 4$ je dávka cementu rovna 424 kg/m^3 . Hmotnostní dávka plastifikátoru pro toto množství cementu je $4,7$ až $6,8 \text{ kg}$, respektive $3,9$ až $5,7 \text{ litrů}$.

Příklad 4: Dělníci dávají do míchačky 2 kbelíky písku, 2 kbelíky hrubého kameniva, 1 kbelík cementu a 1 kbelík vody. Kbelíky mají objem 10 l , sypné hmotnosti jednotlivých hmot jsou: písek – $1700 + n \text{ kg/m}^3$, hrubé kamenivo – $1550 + n \text{ kg/m}^3$, cement – 1700 kg/m^3 ; objemová hmotnost čerstvého ztuhlého betonu je $2300 + n \text{ kg/m}^3$. Kolik litrů směsi dostanou z jedné míchačky? Kolik míchaček je třeba namíchat pro vybetonování podlahy tloušťky 6 cm v místnosti o rozměrech $4,5 \times 4,0 \text{ m}$? Kolik 50 kilogramových pytlů cementu musí pro betonáž koupit?

Řešení: Pro $n = 4$ je sypná hmotnost písku 1704 kg/m^3 , hrubého kameniva 1554 kg/m^3 , objemová hmotnost čerstvého ztuhlého betonu je 2304 kg/m^3 .

$$\begin{aligned}V_p &= 2 \times 10 = 20 \text{ l}, m_p = 1704 \times 20 \cdot 10^{-3} = 34,1 \text{ kg} \\V_{hk} &= 2 \times 10 = 20 \text{ l}, m_{hk} = 1554 \times 20 \cdot 10^{-3} = 31,1 \text{ kg} \\V_c &= 1 \times 10 = 10 \text{ l}, m_c = 1700 \times 10 \cdot 10^{-3} = 17,0 \text{ kg} \\V_v &= 1 \times 10 = 10 \text{ l}, m_v = 1000 \times 10 \cdot 10^{-3} = 10 \text{ kg} \\ \text{celková hmotnost míchačky je } m &= m_p + m_{hk} + m_c + m_v = 92,2 \text{ kg} \\ \text{objem betonu je tedy } V &= 92,2 / 2304 = 40 \text{ litrů.}\end{aligned}$$

Celkový objem směsi potřebný pro vybetonování podlahy jest $0,06 \times 4,5 \times 4,0 = 1,08 \text{ m}^3 = 1080 \text{ litrů}$, je tedy potřeba namíchat 27 míchaček. Celkový objem použitého cementu je pak $0,27 \text{ m}^3$ a jeho hmotnost 459 kg . Je třeba koupit minimálně 10 pytlů cementu.

Příklady – CEMENT

Příklad 1: Zkouška pro zjištění pevnosti v ohybu byla provedena na normovém trámečku v Michaelisově přístroji po 28 dnech. Hmotnost nádoby s broky po zlomení trámečku byla $m = 5936 + n$ g. Stanovte pevnost v ohybu R_f zkoušeného materiálu.

Řešení: Pro $n = 4$ je hmotnost nádoby $m = 5,94$ kg. Pevnost v ohybu $R_f = 1,149 \times m = \underline{6,8 \text{ N.mm}^{-2}}$.

Příklad 2: Určete příčné rozměry cementového trámečku $b = h$, jestliže při zkoušce ohybem vyvodila síla $F_f = 2,56 + 0,1n$ kN působící v polovině rozpětí $l = 100$ mm, max. napětí v tažené části průřezu $R_f = 6,0$ MPa.

Řešení: Pro $n = 4$ je síla $F_f = 2,96$ kN. Délka boční strany trámečku je rovna:

$$b = \sqrt[3]{\frac{1,5F_f l}{R_f}} = \underline{42 \text{ mm}}.$$

Příklad 3: Zkouška pevnosti v ohybu probíhala v zatěžovacím lisu. Zkušební těleso mělo normové rozměry, vzdálenost podpor $l = 100$ mm a zatěžovací síla působila uprostřed rozpětí. Vypočtete pevnost v ohybu, jestliže zjištěná síla v okamžiku zlomení $F_f = 2,3 + 0,1n$ kN.

Řešení: Pro $n = 4$ je síla $F_f = 2,7$ kN. Normovaná délka boční strany vzorku je $b = 40$ mm. Pevnost v ohybu vypočítáme ze vzorce:

$$R_f = \frac{1,5F_f l}{b^3} = \underline{6,3 \text{ N.mm}^{-2}}.$$

Příklad 4: Ve zkušebním přípravku vyrobeném podle nové normy ČSN EN 196 (tlačné destičky přípravku mají rozměr 40×40 mm) jsou zkoušeny zlomky normových cementových trámečků po 28 dnech. Jakou sílu F_c musíme vyvinout, abychom dosáhli pevnosti a) $32,5 + 0,1n$ MPa, b) $42,5 + 0,1n$ MPa, c) $52,5 + 0,1n$ MPa?

Řešení: Plocha tlačných destiček je $A = 1\,600 \text{ mm}^2$. Síla potřebná k dané pevnosti je rovna $F_c = A \cdot R_c$. Pro zadané hodnoty pevnosti a pro $n = 4$ je tedy síla F_c rovna a) 52,6 kN, b) 68,6 kN.

Příklad 5: Na úlomcích trámečků po zlomení v Michaelisově přístroji byla provedena zkouška pevnosti v tlaku s pomocí normového přípravku (tlačná plocha 40×40 mm). Určete pevnost v tlaku cementu, když maximální síly při rozdrčení úlomků F_c byly $69,0 + n$ kN a $67,5 + n$ kN?

Řešení: Plocha tlačných destiček je $A = 1\,600 \text{ mm}^2$. Pevnost v tlaku je rovna:

$$R_c = \frac{F_c}{A}.$$

Pro zadané hodnoty maximálních sil a pro $n = 4$ je pevnost v tlaku rovna a) 45,6 Mpa, b) 44,7 Mpa.

Příklady – MALTA

Příklad 1: Výpočet navážky suché směsi hmotnostní. Vypočtete navážku vápenného hydrátu a písku pro přípravu 5 kg suché směsi při poměru mísení 1:3 objemově. Sypná hmotnost vápenného hydrátu je 600 kg/m^3 a písku 1600 kg/m^3 .

Řešení:

$$\begin{aligned} \text{základní rovnice: } & m_p + m_h = 5 \text{ (kg)} \\ & V_p \times \rho_p + V_h \times \rho_h = 5 \text{ (kg)} \\ \text{dále platí: } & V_p : V_h = 3:1 \rightarrow V_p = 3 \times V_h \\ \text{po dosazení: } & 3 \times V_h \times 1600 + V_h \times 600 = 5 \text{ (m}^3\text{)} \\ \text{objemy složek: } & V_h = 926 \cdot 10^{-6} \text{ m}^3, V_p = 2,778 \cdot 10^{-3} \text{ m}^3 \\ \text{hmotnosti složek: } & m_h = \underline{0,56 \text{ kg}}, m_p = \underline{4,44 \text{ kg}} \end{aligned}$$

Příklad 2: Určete příčné rozměry maltového trámečku $b = h$, jestliže při zkoušce ohybem vyvodila síla $F = 2,5 \text{ kN}$, působící v polovině rozpětí $l = 150 \text{ mm}$, maximální napětí v tažené části průřezu $R_f = 4,5 \text{ N/mm}^2$.

Řešení: Pevnost v ohybu R_f je počítaná podle vzorce:

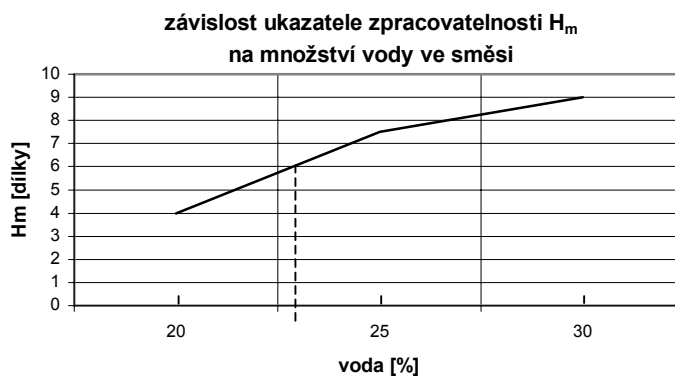
$$R_f = \frac{1,5Fl}{b^3},$$

ze kterého vyjádříme příčné rozměry maltového trámečku a dosadíme hodnoty ze zadání:

$$b = h = \sqrt[3]{\frac{1,5Fl}{R_f}} = \underline{50 \text{ mm}}.$$

Příklad 3: Určete minimální množství vody potřebné na přípravu vápenné malty pro omítání při zjištěných ponořeních hustoměrného kužele: a) 4 dílky při 20 % vody, b) 7,5 dílku při 25 % vody, c) 9 dílků při 30 % vody. Minimální hodnota ponoření kužele pro malty k omítání je 6 dílků.

Řešení: Z naměřených dat sestrojíme graf závislosti ukazatele zpracovatelnosti H_m na množství vody ve směsi. Z něj pak odečteme hodnotu minimálního množství vody pro $H_m = 6$, což je 22,5 %.

Příklad 4: Do míchačky byly dány 3 kbelíky písku, 1 kbelík vápenného hydrátu a 1 kbelík vody (kbelík má objem 10 l). Sypná hmotnost písku je 1650 kg/m^3 a vápenného hydrátu 750 kg/m^3 . Objemová hmotnost čerstvé malty je 2030 kg/m^3 . Jaký je objem malty z jedné záměsi?

Řešení:

$$\begin{aligned} V_p &= 3 \times 10 = 30 \text{ l}, m_p = 1650 \times 30 \cdot 10^{-3} = 49,5 \text{ kg} \\ V_h &= 1 \times 10 = 10 \text{ l}, m_h = 750 \times 10 \cdot 10^{-3} = 7,5 \text{ kg} \\ V_v &= 1 \times 10 = 10 \text{ l}, m_v = 1000 \times 10 \cdot 10^{-3} = 10 \text{ kg} \\ \text{celková hmotnost záměsi je } m &= m_p + m_h + m_v = 67 \text{ kg} \\ \text{objem malty je tedy } V &= 67 / 2030 = \underline{33,00 \text{ litrů}}. \end{aligned}$$

Příklady – KAMENIVO2

Příklad 1: Prosévací zkouškou štěrkopísku na normové sadě kontrolních sít jsme zjistili tyto hmotnosti dílčích zbytků:

rozměry ok na sítích [mm]	31,5	16	8	4	2	1	0,5	0,25	0,125	0,063	dno	součet
hmotnost dílčího zbytku [g]	0	242	1425	1661	2343	1789	1486	641	184	121	120	10012

Vypočítejte celkový zbytek a celkový propad v % na sítích 8 mm, 1 mm a 0,125 mm.

Řešení: Celkový zbytek na sítě je součet dílčího zbytku na sítě a dílčích zbytků na všech sítích s většími otvory. Celkový propad sítím je doplňkem celkového zbytku do celkového množství vzorku kameniva.

Celkový zbytek na každém sítě A_i v % vypočteme jako $A_i = a_i + a_{i+1} + a_{i+2} + \dots$, kde a_i je dílčí zbytek na každém sítě:

$$a_i = 100 \frac{m_i}{m},$$

kde m je souhrnná hmotnost vzorku po provedené zkoušce, tedy $m = 10\,012$ g.

Celkový propad každým sítím Z_i určíme jako doplněk celkového zbytku do 100 % ze vztahu:

$$Z_i = 100 - A_i.$$

rozměry ok na sítích	celkový zbytek	celkový propad
8 mm	1 667 g ~ 16,7 %	83,3 %
1 mm	7 460 g ~ 74,5 %	25,5 %
0,125 mm	9 771 g ~ 97,6 %	2,4 %

Příklad 2: Pomocí dvoučelistového posuvného měřidla s poměrem čelistí 1 : 3 byl roztržěn vzorek kameniva. Určete hmotnostní podíl zrn o tvarovém indexu 3 a větším, jestliže jejich hmotnost byla 324 g a hmotnost zrn s tvarovým indexem menším než 3 byla 1026 g.

Řešení: Hmotnostní podíl zrn o tvarovém indexu 3 a větším v procentech vypočteme ze vztahu:

$$b_3 = 100 \frac{m_3}{m},$$

kde $m_3 = 324$ g je hmotnost zrn o tvarovém indexu 3 a větším, m je celková hmotnost navážky, zde $m = 324 + 1026 = 1350$ g. Hmotnostní podíl $b_3 = \underline{24\%}$.

Příklady – POLYMERY

Příklad 1: Vypočítejte tažnost zkušební vzorku PE, jestliže konečná naměřená délka je $5,5 + 0,1n$ větší než původní délka.

Řešení: Pro $n = 4$ je konečná délka vzorku $L_u = 5,9 \times L_0$, kde L_0 je původní délka vzorku. Tažnost ε je pak rovna:

$$\varepsilon = 100 \frac{L_u - L_0}{L_0} = 100 \frac{(5,9 - 1)L_0}{L_0} = \underline{490 \%}.$$

Příklad 2: Stanovte objemovou hmotnost pěnového PVC, jestliže se deska o tloušťce $80 + 0,1n$ mm ponoří ve vodě do hloubky $h = 6$ mm.

Řešení: Pro $n = 4$ je tloušťka desky $d = 80,4$ mm. Na desku působí gravitační síla $F_g = m \cdot g$, dále vztahová síla $F_{vz} = V \cdot \rho_v \cdot g$ a hydrostatická tlaková síla $F_h = S \cdot h \cdot \rho_v \cdot g$. Výslednice sil je nulová, odtud plyne:

$$\rho_p = \rho_v \frac{d + h}{d} = \underline{1\,075 \text{ kg} \cdot \text{m}^{-3}}.$$

Příklad 3: K přetržení kruhového vlákna z polyamidu o pevnosti 400 MPa bylo zapotřebí síly $314,16 + n$ kN. Jak široká by měla být fólie z Izofolu BA, aby snesla stejné zatížení? Fólie obdélníkového průřezu má stejnou tloušťku jako je průměr vlákna, ale má 20x menší tahovou pevnost.

Řešení: Pro $n = 4$ je síla potřebná k přetržení kruhového vlákna $F = 318,16$ kN. Jeho průřez je roven:

$$A = \frac{F}{\sigma_{\max}} = 795,4 \text{ mm}^2,$$

a průměr je pak $d = 31,8$ mm. Fólie z Izofolu BA má tahovou pevnost $\sigma_{\max} = 400 / 20 = 20$ MPa, zatížení je stejné jako u polyamidu, obdélníkový průřez má rozměry $A = d \times h$, kde d je průměr polyamidu a h je hledaná šířka. Tu vypočteme ze vztahu:

$$h = \frac{F}{d \sigma_{\max}} = \underline{500,3 \text{ mm}}.$$

Příklad 4: Vypočítejte příčné rozměry zkušební vzorku polyamidu, znáte-li smluvní napětí v ohybu při předepsaném průhybu $40,0 + 0,1n$ MPa, sílu při dosažení předepsané hodnoty průhybu $605 + 0,1n$ N, víte, že rozměry h, b jsou v poměru $1:3 + 0,1n$, rozpětí vzorku je $L = 16 + 0,1n \times h$.

Řešení: Pro $n = 4$ je smluvní napětí v ohybu $\sigma_f = 40,4$ MPa, síla $F = 605,4$ N, rozměry h, b jsou v poměru $1:3,4$ a rozpětí vzorku je $L_v = 16,4 \times h$. Smluvní napětí v ohybu při předepsaném průhybu se určí ze vztahu:

$$\sigma_f = \frac{3 F L_v}{2 b h^2}.$$

Po dosazení známých hodnot jsou tloušťka h a šířka b rovny:

$$h = \sqrt{\frac{24,6 F}{3,4 \sigma_f}} = \underline{10,4 \text{ mm}}. \quad b = 3,4 \times h = \underline{35,4 \text{ mm}}.$$

Příklad 5: Tyč z PVC o průměru 40 mm má mez pevnosti v tahu $90 + 0,5n$ MPa. Při jaké tahové síle se přetrhne?

Řešení: Pro $n = 4$ je mez pevnosti v tahu $\sigma_{\max} = 92$ MPa. Plocha průřezu pro průměr $d = 40$ mm je $A = 1257 \text{ mm}^2$. Síla potřebná k přetržení tyče je rovna:

$$F = A \sigma_{\max} = \underline{115,6 \text{ kN}}.$$

Příklady – OCEL

Příklad 1: Železniční vagón má úložnou délku 14 m a nosnost $P = 52$ tun, ocelové trubky jsou dodávány v délce $l = 7$ m. Kolik trubek o vnějším průměru $d = 50$ mm a tloušťce stěny $t = 3,5$ mm lze naložit? Hustota oceli je $\rho = 7850 \text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$.

Řešení: Hmotnost jedné trubky je rovna: $m = V\rho = \pi l(2dt - t^2)\rho = 58,3 \text{ kg}$. Počet trubek, které lze naložit: $n = P / m = \underline{892 \text{ trubek}}$.

Příklad 2: Ocelové šestihranné tyče jsou dodávány v maximálních délkách $l = 6$ m. Kolik tyčí lze přepravovat nákladním autem o nosnosti $P = 8$ tun, mají-li rozměr $s = 20$ mm (nejmenší tloušťka, též rozměr klíče)?

Řešení: Plocha průřezu jedné tyče je rovna: $S = 2\left(\frac{s}{2}\right)^2\sqrt{3} = 346,4 \text{ mm}^2$, hmotnost jedné trubky pak: $m = S\rho = 16,3 \text{ kg}$. Počet trubek, které lze naložit: $n = P / m = \underline{490 \text{ trubek}}$.

Příklad 3: Jak maximálně dlouhá by mohla být ocelová tyč kruhového průřezu zavěšená svisle nad zemským povrchem, aby nebylo dosaženo meze pružnosti vlivem vlastní tíhy zavěšené části tyče? Tyč je z materiálu 10 338 a má průměr $d = 16$ mm. (Mez pružnosti je $P = 330 \text{ Mpa}$.)

Řešení: Mez pružnosti je číselně rovna maximální síle, která působí na jednotku plochy, při které ještě nedojde k pružnosti. Síla, která na tyč působí, je rovna tíze tyče: $F = m\cdot g$. Plocha průřezu je rovna: $S = \pi\cdot r^2 = 201 \text{ mm}^2$. Hmotnost tyče může být maximálně rovna:

$$m = \frac{SP}{g} = 6\,633 \text{ kg},$$

délka tyče je tedy: $l = \frac{m}{\rho S} = \underline{4\,204 \text{ m}}$.

Příklad 4: V létě při $30 \text{ }^\circ\text{C}$ byly nataženy ocelové dráty při výrobě plotu. Dráty jsou dlouhé 10 m a napnuty silou 100 N. Průměr drátu je 3 mm. Jak se změní tahové napětí drátu v zimě při $-30 \text{ }^\circ\text{C}$? $\alpha = 1,2\cdot 10^{-5} \text{ K}^{-1}$, $E = 200 \text{ Gpa}$?

Řešení: Hookův zákon: $\frac{F}{S} = E \frac{\Delta l}{l}$.

Relativní prodloužení $\varepsilon = \frac{\Delta l}{l}$ vypočteme z teplotní roztažnosti: $\varepsilon = \frac{\Delta l}{l} = \frac{\alpha \Delta t}{1} = \alpha \Delta t$, pro $\Delta t =$

60 K je relativní prodloužení $\varepsilon = 7,2\cdot 10^{-4}$.

Plocha průřezu je $S = \pi\cdot r^2 = 7,1 \text{ mm}^2$.

Změna tahového napětí drátu je rovna: $\Delta F = SE\varepsilon = \underline{1\,022 \text{ N}}$.